

Süleyman ŞENSOY
TASAM Başkanı / Chairman

Özet

Özetle, Orta Doğu kendi bünyesinde çok büyük zıtlıkları, çok büyük fırsatları ve tehditleri barındıran ve 21. yy güç merkezi olmaya aday bir coğrafyadır. Eğer bu zıtlıklar iyi yönetilebilirse başarılı olma şansı çok yüksektir. Fakat bu zıtlıklar ve farklılıklar dışarıdan yahut bölge içi aktörlerin birbirleri ile olan anlamsız rekabetinden dolayı manipüle edilirse Bölge'nin geleceğinde beklenmedik sonuçlarla karşılaşılabilir. "Orantılı risk, karşılıklı bağımlılık" olarak tanımladığımız temel anlayış içinde Türkiye ve Orta Doğu ülkelerinin ilişkilerinin duygusal düzeyden çok, daha pragmatik, daha derinlikli inşa edilecek alanlara doğru yönelmesi gerektiği kanaatindeyim. Çünkü dünyadaki gelişmeleri ve bölgemizdeki gelişmeleri doğru okuyabilirsek bundan dost ve kardeş ülkeler olarak hep birlikte daha da güçlenip önümüzdeki gelişmeleri fırsata çevirerek çıkma imkanı bulabileceğiz.

Anahtar Kelimeler: çok kutupluluk, entegrasyon, mikro milliyetçilik , çok boyutlu güvenlik , kimlik politikaları, insan kaynakları

Tarihî Arka Plan

Arap Devrimlerinin bir bahara dönüşebilmesi, güncelin geçmiş ve gelecek arasında doğru konumlandırılmasıyla mümkün olabilir. Sahadaki aktörler değişmekle birlikte değişmeyen güç dengeleri ve çıkar ilişkileri sürgit devam etmektedir. "Orta Doğu" demek durumunda kaldığımız bölgemiz, tarihî devridaimler döngüsünün bir yenisini yaşıyor görünmektedir. İslâm'ın bu bölgedeki ilerleyişi birkaç yüzyıl arayla iki büyük gücün Bölge'ye saldırısına yol açmıştır. 11. yüzyılın sonunda Bizans'ın davetiyle alevlenen Haçlı orduları uzun yüzyıllar Bölge'ye batıdan saldırarak kan, istikrarsızlık ve sıkıntılara yol açmıştır. Bunun ardından 13. yüzyılda Moğol saldırısı Bölge'ye doğudan yeni bir istikrarsızlık ve yıkım getirmiştir.

Haçlı istilaları ile sarsılan coğrafya tam bu sıkıntının aktif akınlarından nefes aldığını sanırken bu kez diğer yönden Moğol istilaları ile karışıklık yaşamıştır. Bunlar olurken Bölge'de bulunan Ermeniler gibi Hıristiyan ve diğer bazı yerel unsurlar bu yeni istilacılarla kendi tarihî çerçeveleri içinde yakınlaşmışlardır.

Haşhaşiler gibi terör odaklı, din görünümlü bir örgüt ise ilginç bir şekilde değişik odaklarla temasa geçmekten geri durmamıştır. Bazen Haçlıların yanında yer alırken bazen de karşı tarafta yer almıştır. Kendi merkezi gücünü kuramayan ve merkezi asabiyesini bölgesinde kabul ettiremeyen her güç gibi, denge oyunlarına giren bu yapılar bazen orada bazen burada kendi otoritelerini sınırlayan Bölge güçlerine karşı kara ittifaklara girişmişlerdir. Bütün bunlar yaşanırken Bölge'de Eyyubiler gibi yerel güçlerle başlayan karşı harekât; önce gelen bu saldırıları durdurmuş, zaman zaman püskürtmüş, Haçlı ve Moğol varlığına karşı nihai darbeler indirmiştir. Böylece Bölge tarihin dışına itilmek ve nesneleşmekten kurtarılarak varlığını kendi kimliği ile sürdürebilmiştir. Modern dönemde ise Bölge'de ve dünyada değişen siyasi, ekonomik ve teknolojik değişimlere binaen yeni güç merkezleri ve dengeleri oluşmuştur.

Geçmişe dair bu tespiti güncele aktararak devam ettiğimizde; modern zamanlar dediğimiz çağlarda Bölge'nin artık batı ve doğudan yeni tehditlerle kendi varlığını yaşayamaz hale gelerek tarih dışı kaldığını söyleyebiliriz. Sanayi Devrimi ile kapitalist ve emperyalist bir veçhe kazanan İngiliz gücü bu yeni zamanda "Batı" denilen kavramın ilk habercisi olarak Bölge'ye ve ötesine dair planları tahakkuk ettirmek sureti ile 19. yüzyılın başından itibaren Bölge'yi kontrolü altına almaya başlamıştır. Fransa'dan bir adım öne geçen ve Bölge'de mevzi kazanan İngilizler daha önde ve hızlı hareket şansı bulmuşlardır.

Görüleceği üzere "Orta Doğu"daki dostluklar da düşmanlıklar da sanıldığı kadar yeni ve değişken değildir. Bölge'de yer alan ayrılıkçı unsurlar, yaşanan Haçlı Seferleri ve Moğollarla yaşanan acı olaylarda ortaya çıkan ittifakların yansımaları gibidirler. Bugün oluşan güç dengeleri ve aktörler seviyesinde yaşanan mücadelenin aktüel görüntüsünün perde arkasına bakıldığında çok yaşlı yüzler ve eski hesapların ortaya çıkması kimseyi şaşırtmamalıdır. "Bugünün dünden farkı nedir?" diye sorulursa cevap çok basittir. Dünün Bölge'deki süper devletleri bugün yoktur. Dün Bölge'de özne rolü üstelenecek, kendi kimliği, ekonomisi ve varlığı ile olup bitene kendince müdahale edebilecek güçler varken bugün ancak ittifaklarla olaylara müdahale şansı bulunan bir siyasi manzara söz konusudur. Bir bölgenin tarihî potansiyelleri ve zaafları iyi tahlil edilmedikçe tarihî ve kültürel kodlar ihmal edilerek güncel gelişmeler üzerinden inşa edilecek her siyaset, derin bağların ve köklerin darbesini yemeye mahkûm olacaktır.

Makalenin Türkçesi için Tıklayınız

Makalenin İngilizcesi için Tıklayınız

Makalenin Arapcası için Tıklayınız